

Trivsel og udsathed blandt unge

Tendenser, forståelser og måling

Iben Nørup, Lektor, Ph.d.

Fokus i projektets workshops

1. Workshop 1: Begrebsforståelse og idéudvikling
2. Workshop 2: Videre idéudvikling og implementering
3. Workshop 3: Implementering og forankring
4. Afsluttende konference: Resultater og læring

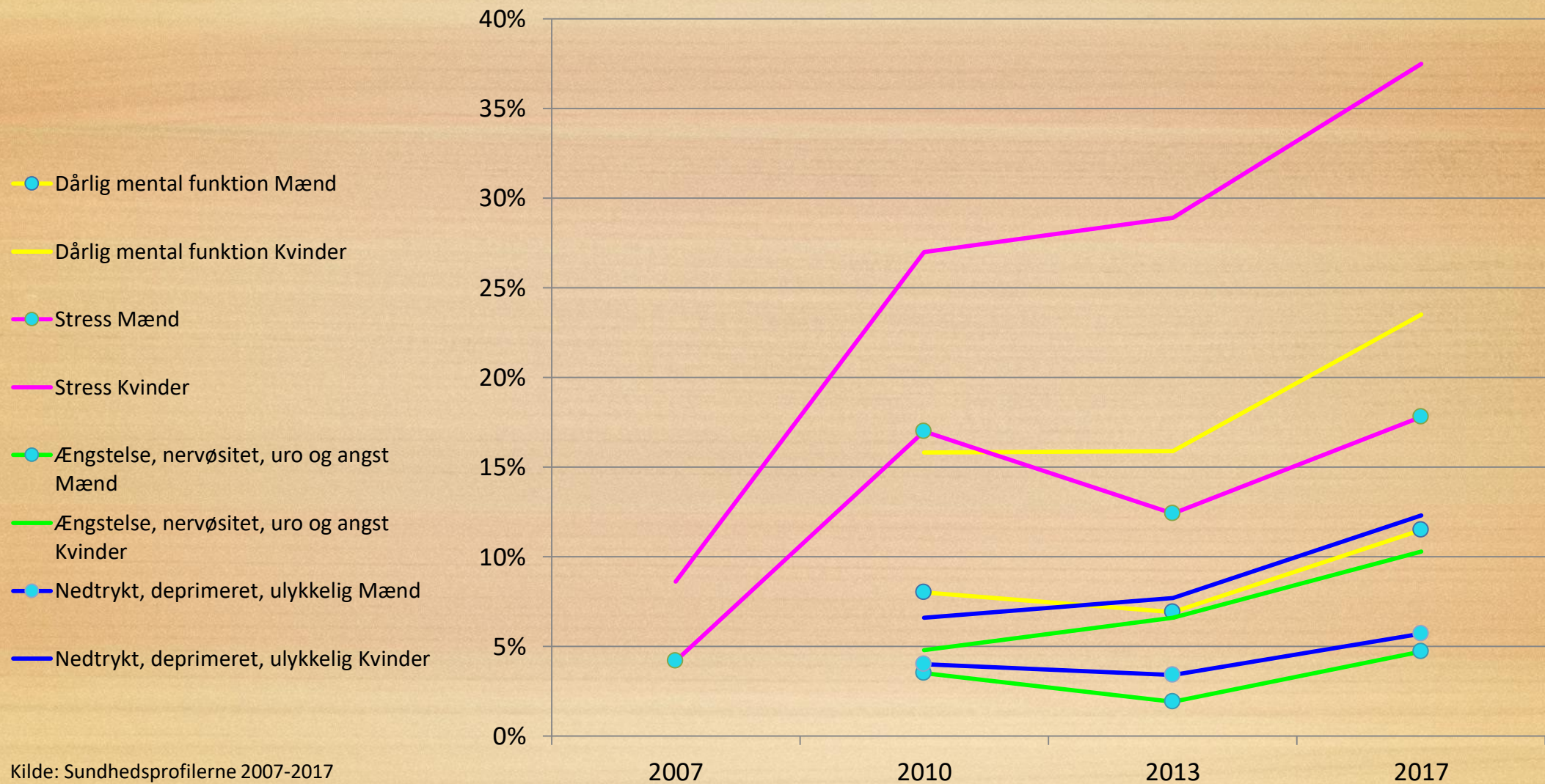
Disposition

- Hvorfor sætte fokus på unges trivsel?
- Ungdomsliv – særlige opmærksomhedspunkter
- Hvem er de udsatte unge?
- Hvordan kan vi forstå trivsel

Hvorfor sætte fokus på unges trivsel?

- Mistrivslen blandt unge er på en række parametre kraftigt stigende
- Antallet af unge, som havner i udsatte positioner stiger
- Vi har som samfund haft svært ved at få øje på mistrivslen hos unge tidligt nok
- Et oplagt sted til at opspore og forebygge mistrivsel er i skolen og på ungdomsuddannelserne

Unge mentale sundhed

Kilde: Sundhedsprofilerne 2007-2017

Andre parametre hvor mistrivsel stiger

- Henvisning til psykologhjælp og psykiatrisk behandling
- Henvisning til behandling for fysiske symptomer på mistrivsel
- Hjemløshed
- Langvarig arbejdsløshed
- Skole/uddannelses dropout

Ungdomsliv

Særlige opmærksomhedspunkter

Ungdomsliv: en periode i transit

- Et typisk ungdomsliv indeholder mange skift
 - Uddannelse
 - Midlertidig beskæftigelse
 - Midlertidige perioder med offentlig forsørgelse
 - Flytninger
- Skift og opbrud er ikke i sig selv problematisk men...
 - For nogle bliver transitperioden permanent
 - For andre sker de nødvendige transitioner slet ikke
- Unge, der på papiret ligner hinanden er ofte slet ikke sammenlignelige!

Ungdomsliv i et strukturelt perspektiv

- Muligheder for uddannelse og sekundært beskæftigelse er ikke ens på tværs af kommuner
- Unge flytter for at udnytte mulighederne ... men ikke alle unge har samme forudsætninger for disse transitioner
 - At forlade sit bagland
 - Tilstedeværelsen af alternative muligheder
 - At kunne fastholde netværk, kammerater, interesser gennem transitten
 - At kunne tackle logistiske barrierer (transport, fravær af læreplads, bolig etc.)
 - At have råd (!)
- Strukturerne favoriserer unge i større byer / uddannelsesbyer og oplandsområderne her til

3 grupper af unge i transit til og fra “udkanten”

1. De som fraflytter

- **Ressourcestærke – påbegynder uddannelse / arbejdsmarkedskarriere**
- Fraflytning af andre årsager (fx at hele familien flytter)

2. De som tilflytter

- **Beboere på bosteder**
- **“Udkantseffekten”**
- Beskæftigelse

3. De som bliver

- De som klarer sig selv
- **Restgruppen, der aldrig for alvor kommer i transit**

Hvem er de udsatte unge?

Når vi taler om udsatte unge...

- ...Taler vi om en bred og heterogen gruppe af unge
- Udsathed og mistrivsel har mange årsager og udtryk
- Nogle grove fællestræk:
 - Vanskeligheder ved overgangen til voksenlivet
 - Ofte udfordringer i forhold til skolegang, uddannelse, beskæftigelse
 - Psykiske og/eller sociale vanskeligheder
 - Mangler socialt netværk / stærke relationer / ansvarlige voksne / fællesskab

Hvilke unge mistrives?

- Social baggrund kan ikke forklare den øgede mistrivsel hos børn og unge!
- Det ser ud til, at stigningen i høj grad sker blandt børn fra middel- og overklassen.
- De ”klassisk” social udsatte børn og unge er fortsat udsatte – men nye unge kommer til
- Generelt kan de unge inddeles i 3 (meget) grove kategorier

The Usual Suspects

- Unge som allerede i høj grad er kendte i systemet
- (Tidligere) Anbragte unge
- Unge med svære handicaps
 - Kognitive / intellektuelle, psykiske & svære fysiske handicaps
- Unge med en lang historik af sociale problemstillinger i bagagen
 - Kriminalitet, svært dysfunktionelle hjem
 - Foranstaltninger

Unge fra ”risikohjem”

- Unge som er vokset op i hjem med sociale risikofaktorer
 - Forebyggende foranstaltninger
 - Sociale / helbredsmæssige problemer i hjemmet
- Unge som hidtil har håndteret disse forhold men som ikke håndterer mødet med ”systemet”
 - For stort pres om at være voksen for hurtigt
 - Er ikke klædt på til både at håndtere at blive voksen og leve op til systemets krav
- Unge som hidtil har håndteret disse forhold men som oplever andre hændelser, der gør de ikke længere kan cope
 - Unge som klarer sig på trods
 - Indtil noget slår dem ud af kurs (brud med kærester, dødsfald / sygdom i familie/netværk, en dumpet eksamen etc.)

Unge fra ”normale” hjem

- På overfladen ressourcestærke unge
 - Ikke børn fra familier man har haft fokus på i socialpolitikken
 - Hjem med en eller anden grad af ressourcer
- Gode præstationer i skolen
 - Overperformere
 - Præstationspres
- Udvikler psykisk mistrivsel og sygdom
 - Problemer med at skabe egen identitet
 - Frygt for forkerte valg
 - Stort fokus på at præstere – ikke kun i skolen
 - Psykisk sygdom / mistrivsel er ofte overset meget længe
- Kan ikke navigere i systemet fordi de netop ikke er sociale klienter
 - Men er alligevel ikke i stand til at honorere kravene i systemet
 - Forældre som alligevel ikke fungerer som gode rollemodeller af alle mulige grunde

Hvordan kan vi forstå trivsel

Trivselsbegrebet

- Centralt i arbejdet med børn og unge i
 - Skole og uddannelse
 - Sociale indsatser og forebyggende socialt arbejde
 - Fritidsliv
 - Socialpolitiske, uddannelsespolitiske og sundhedspolitiske strategier
- Bred enighed om at trivsel er vigtig
- Trivsel som begreb er oftest ekstremt vagt defineret...
- ... hvilket camouflerer store uenigheder om mistrivslens årsag og løsning

Trivsel som læring

- Trivsel knyttes tæt sammen med den unges skolegang og læring
- Udtryk for mistrivsel:
 - Dårlige skolerestater
 - Fysisk fravær
 - Manglende reel deltagelse i undervisning (mentalt fravær)
 - Indlæringsproblemer (handicap)
- Opsporing af mistrivsel fokuserer på elever med dårlige præstationer
- Fokus: Den enkelte elev, forbedring af skolerestater og fagligt niveau

Trivsel som skolefællesskab

- Trivsel og mistrivsel skabes i skolens sociale rum
- Udtryk for mistrivsel
 - Mobning
 - Udelukkelse af sociale fællesskaber
 - Negativt læringsmiljø
 - Dysfunktionelle klasse- og lærer/elev dynamikker
- Opsporing af mistrivsel fokuserer på klassefællesskabet: hvem er med, hvem er ikke
- Fokus: klassen, læringsmiljøet og sociale dynamikker

Trivsel som mental sundhed

- Trivsel og mistrivsel ses som en psykisk tilstand: har man det psykisk godt?
- Udtryk for mistrivsel
 - Psykiske symptomer på stress, angst, depression
 - Psykisk sygdom, selvskade
 - Misbrug (symptombehandling)
- Opsporing af mistrivsel fokuserer på unge med dårlig mental sundhed
- Fokus: Den enkelte elev, behandling og evt. årsager

Trivsel som sociale relationer

- Trivsel er tæt forbundet med gode sociale relationer
- Udtryk for mistrivsel
 - Ensomhed og isolation
 - Manglende deltagelse i sociale aktiviteter
 - Svage og få sociale relationer og netværk
- Opsporing af mistrivsel fokuserer på unge uden netværk og som står udenfor sociale aktiviteter
- Fokus: Den enkelte unge og relationen til fællesskabet, socialt liv og fritidsliv

Trivsel som fysisk sundhed

- Trivsel handler om at have det fysisk godt: at være sund og rask
- Udtryk for mistrivsel
 - Fysisk inaktivitet
 - Dårlige / usunde kostvaner, herunder vægt
 - Rygning, alkohol, stoffer
 - Fysisk sygdom og sundhedsproblemer (fysiske handicaps)
- Opsporing af mistrivsel fokuserer på unge med sundhedsproblemer og risikoadfærd
- Fokus: Den enkelte unge og dennes adfærd og vaner i relation til sundhed

Trivsel som familierelationer

- Trivsel knyttes tæt sammen med den unges sociale baggrund og opvækst
- Udtryk for mistrivsel
 - Opvækst i familier hvor forældrene har sociale problemer
 - Konfliktfyldte familierelationer
 - Manglende omsorg, fravær af 'pålidelige' voksne
- Opsporing af mistrivsel fokuserer på unge fra bestemte typer af hjem og sociale baggrunde
- Fokus: Den enkelte unge og denne familie, afhjælpning af problemer i hjemmet

Trivselsbegrebet - igen

- Alle de gennemgåede forståelser har deres berettigelse...
- ... man kan ikke sige en er mere rigtig end de andre
- Mistrivsel kan godt have flere forskellige årsager og udtryk
- Man kan godt mistrives set i ét perspektiv og trives set i et andet
- At arbejde med trivsel forudsætter tydelig definition af trivselsbegrebet

Trivselsbegreb	Forståelse	Udtryk	Opsporing af	Fokus og niveau	Løsning
Læring	Læring, skoleresultater, performance	Dårlige resultater, fravær, indlæringsproblemer	Elever med dårlige skoleresultater	Den enkelte elevs performance	Tiltag for at styrke den enkelte elev fagligt
Skolefællesskab	Trivsel skabes i skolefællesskabet	Mobning, udelukkelse, dårlige dynamikker, negativt læringsmiljø	Elever udenfor fællesskabet, negative dynamikker i fællesskabet	Læringsmiljøet, klassefællesskab	Tiltag der adresserer hvordan det fælles lærings- og sociale rum i klassen fungerer
Mental sundhed	Psykisk tilstand	Psykiske symptomer, psykiske sygdomme, misbrug	Elever med dårlig mental sundhed	Den enkelte elevs mentale sundhed	Behandling og forebyggelse af mentale problemer
Sociale relationer	Sociale relationer og fællesskaber	Ensomhed, isolation, manglende deltagelse socialt, få eller ingen stærke relationer	Elever uden netværk, elever der ikke deltager i sociale aktiviteter	Relationen mellem den enkelte elev og fællesskabet	Skabelse af sociale relationer, øget deltagelse socialt og i fritidsaktiviteter
Fysisk sundhed	Godt fysisk helbred, sundhed	Inaktivitet, usunde kostvaner, rygning, alkohol, stoffer, sygdom og handicap	Elever med sundhedsproblemer og risikoadfærd	Den enkelte elevs vaner i forhold til sundhed	Sundhedsfremmende tiltag
Familierelationer	Social baggrund og opvækst (social arv)	Forældres sociale problemer, manglende omsorg og pålidelige voksne	Elever med bestemte sociale baggrunde	Den enkelte elev og dennes familie	Særlig støtte, afhjælpning / lindring af problemer i hjemmet

Any
Questions?

Trivselsbegrebet i praksis

Hvilke forståelser har vi og hvad betyder de for hvad vi gør?

At omsætte trivselsbegrebet til praksis

- Gode ideer er ikke nok !
- Hvis ideer skal virke, skal vi omsætte dem til konkrete praksis forståelser og handlinger
- Vi bruger (som samfund) ca. 85 % af de afsatte ressourcer til at udvikle de gode ideer....
- ... og kun ca. 15 % på omsætte ideerne til handling (implementering)
- Alligevel kan vi ofte ikke forstå, hvorfor gode ideer fejler!

Trivsel i jeres hverdag?

- Hvordan ser i, at en elev ikke trives tilstrækkeligt?
 - Hvad får jer til at bekymre jer om en elevs trivsel?
 - Hvilke symptomer ser i?
 - Hvilke årsager ser i?

Trivselsbegrebet i jeres hverdag?

- Hvilke(n) forståelse(r) af trivsel trækker jeres trivselsbegreb på?
 - Bruger i mere end ét trivselsbegreb?
 - Hvornår fokuserer i på bestemte forståelser af trivsel?
 - Er der noget (væsentligt) i overser?

Hvad gør i allerede?

- Hvordan reagerer du, når du møder trivselsproblemer?
 - Hvad har du allerede (bevist eller ubevist) gjort for at øge trivslen?
 - I klassen? For enkelte elever?
 - Hvad har fungeret godt? Hvorfor?
 - Hvad har fungeret mindre godt? Hvorfor?

Hurtigskrivningsøvelse 10 min.

- Prøv med udgangspunkt i oplægget at svare på spørgsmålene fra de forrige slides (du får spørgsmålene udleveret på papir)
- Du behøver ikke svare på det hele – start med det, der falder dig let at svare på!
- Skriv det, der falder dig ind, uden at planlægge i detaljer på forhånd
- Du kan skrive notater, stikord, lave tegninger eller sammenhængende tekst – det skal bare være brugbart for dig selv!

Gruppedrøftelser

- Diskutter de samme spørgsmål i grupperne med afsæt i jeres hurtigskrivningsøvelse
- Er der forskelle i jeres fokus? Hvorfor?
- Er der særlig interessante ligheder og forskelle mellem hvad i har fokuseret på?

Trivsel i projekt ILT

Ideudvikling: Årsag og (mulig) løsning

Mistrivsel: Årsag og løsning

- Forskellige forståelser af trivsel fokuserer på forskellige årsager til mistrivsel
- Forskellige årsager til mistrivsel kræver forskellige løsninger
- Problem og løsning skal passe sammen

Hvilket problem gemmer sig i løsningen?

- Ofte starter vi ikke med problemet men med løsningen
- Vi skal spørge os selv:
 1. Hvilket problem adresserer vores løsning?
 2. Hvilke antagelser om problemets årsag er gemt i løsningen?
 3. Hvor stammer denne problemforståelse fra?
 4. Hvorfor tror vi løsningen virker?
 5. Hvad overser vi?
 6. Hvilke konsekvenser har dette fokus?

Gruppedrøftelse i projektgrupperne

Hvilke(t) problem(er) vil vi fokusere på?

- Hvilken form for trivsel er i fokus?
- Hvilke årsager til mistrivsel kan vi pege på?
- Hvilke konkrete problemer vil vi gerne gøre noget ved?
- Hvem er målgruppen? (alle, bestemte elevtyper, klassefælleskabet?)
- Hvad fokuserer vi så ikke på?

Gruppedrøftelse i projektgrupperne

Hvilke løsninger kunne vi bruge?

- Gør vi allerede noget, der fungerer (og som kan være et ståsted)?
- Hvilke nye ideer har vi allerede? (Brainstorm)
 1. Hvilket problem adresserer vores løsning?
 2. Hvilke antagelser om problemets årsag er gemt i løsningen?
 3. Hvor stammer denne problemforståelse fra?
 4. Hvorfor tror vi løsningen virker?
 5. Hvad overser vi?
 6. Hvilke konsekvenser har dette fokus?

Gruppedrøftelse i projektgrupperne

Hvordan bliver vores ide omsat til praksis?

- Hvilke faglige krav stiller vores løsningen?
 - Hvad skal vi kunne og vide?
 - Hvordan sikrer vi at alle, der skal handle har denne viden?
 - Hvordan sikrer vi at alle der skal handle, ved hvad de skal gøre?
 - Hvilke præmisser skal være tilstede for at vi kan lykkes?
- Hvilke praktiske krav stiller vores løsning? Er der potentielle benspænd?
- Kan der være andre potentielle benspænd?